

Aleksandra PRONIŃSKA
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

OD BADAŃ KORPUSOWYCH DO SŁOWNIKA (NA PODSTAWIE UŻYCIA WŁOSKIEGO *COME*)

Abstract

From the Corpus Research to the Dictionary (Based on the Use of the Italian *Come*)

The object of the article is the analysis of such use of the Italian lexeme «come», in which it simultaneously fulfils two conditions: introduces a comparison and a subordinate clause defining a hypothetical, unreal situation. On the basis of the corpus research, from the structures which meet the above mentioned conditions, two types of structures have been selected: (1) the structures containing «come se» and (2) the structure containing «come per + infinitive». Structures of the first type, represented in Italian by personal statements, are normally distinguished in lexicographical studies. The latter type, implemented in Italian by non-personal statement, for example, *Si voltò come per cercare aiuto e mi vide [...]* / *He turned as if looking for help and saw me [...]* (U. Eco, *Il nome della rosa* [*The Name of the Rose*], tr. A. Szymanowski) is occasionally included in dictionaries. The thesis put in the paper concerns the desirability of placing in the lexicographical descriptions the structures of the second type, to which in Polish a specified number of syntactic constructions corresponds (as indicated by the corpus research).

Wstęp

Bohaterem tego artykułu jest niepozorne włoskie słówko *come*. Leksem znany każdemu, kto kiedykolwiek uczył się włoskiego, bowiem pojawia się wraz z pierwszymi pytaniami: *come ti chiami?*, *come stai?* czy *come va?*. Z punktu widzenia praktyki językowej włoskie *come* nie należy do leksemów trudnych i na ogół nie stwarza problemów ani na poziomie rozumienia ani na poziomie użycia. Inaczej wygląda jego aspekt teoretyczny: na poziomie analizy językowej i opisu leksykograficznego *come* przestaje być równie oczywiste i bezproblemowe. Włoskie *come*, podobnie jak jego polski odpowiednik *jak*, jest jednostką wielofunkcyjną, kojarzoną głównie z dwoma typami zagadnień: pytaniami oraz porównaniami.

Przedmiotem tego artykułu jest analiza możliwości i celowości wykorzystania konkretnych użyc kontekstowych leksemu *come* w opisie leksykograficznym badanej jednostki. W tym celu przeprowadzona została analiza włoskiego *come* w oparciu o trzy kategorie źródeł językowych: (1) opracowania leksykograficzne, obejmujące jedno- i dwujęzyczne słowniki włoskie, (2) jednojęzyczny korpus języka włoskiego oraz (3) zestawione teksty równoległe w języku polskim i włoskim.

Pierwsza z wymienionych kategorii źródeł językowych dostarcza informacji na temat istniejących sposobów opisu leksemu *come* z uwzględnieniem klas funkcjonalnych reprezentowanych przez badaną jednostkę leksykalną. Dwie pozostałe kategorie, włoski korpus językowy i teksty równoległe, służą do ustalenia faktycznych użyc kontekstowych badanego leksemu oraz polskich odpowiedników. Ze wszystkich konstrukcji z leksemem *come*, występujących w jednojęzycznym korpusie języka włoskiego, wybrane zostały dwie konstrukcje wprowadzane przez operatory złożone *come se* oraz *come per*. W oparciu o zestawione teksty równoległe, składające się z włoskiego oryginału i polskiego tłumaczenia, wyszczególnione zostały polskie odpowiedniki używane do tłumaczenia wymienionych wcześniej struktur z leksemem *come*.

Zestawienie zaproponowanych trzech kategorii źródeł językowych umożliwia porównanie teoretycznego opisu leksykograficznego badanej jednostki z konkretnymi użyciami kontekstowymi i ich polskimi odpowiednikami przekładowymi, odnotowanymi w tekstach równoległych.

„Come” w leksykografii

Jak zaznaczono na wstępie, leksem *come* na poziomie użycia nie stanowi problemu, natomiast przy próbach teoretycznego opisu okazuje się skomplikowany, co potwierdzają opisy leksykograficzne w uwzględnionych słownikach. Na potrzeby tego artykułu uwzględniono jedenaście współczesnych słowników języka włoskiego, z których sześć stanowią słowniki jednojęzyczne, a pięć słowniki dwujęzyczne. Wśród słowników jednojęzycznych znalazły się: *Il Dizionario della Lingua Italiana De Mauro* (DM1), *Il Devoto-Oli. Vocabolario della Lingua Italiana 2012* (DM2), internetowy słownik dostępny na stronie www.dizionario-italiano.it (DM3), *Grande Dizionario Italiano A. Gabriellego* (DM4), *Il Sabatini Coletti Dizionario della Lingua Italiana* (DM5) oraz *Vocabolario Treccani.it* (DM6). Spośród słowników dwujęzycznych uwzględnione zostały trzy słowniki włosko-angielskie: internetowy słownik *WordReference* (DB1), *Il Sansoni Inglese. Dizionario English-Italian, italiano-inglese* (DB2) i *Grande Dizionario Inglese F. Picchiego* (DB3) oraz po jednym słowniku włosko-polskim i włosko-francuskim: *Wielki słownik włosko-polski* H. Cieśli, E. Jamrozik i R. Kłosa (DB4) oraz *Il Sansoni Francese. Dizionario Français-Italian, italiano-francese* (DB5).

Wystarczy otworzyć którykolwiek z wymienionych wyżej słowników, aby przekonać się, że w każdym z nich leksem *come* jest traktowany jako jednostka wielo-

funkcyjna, a w konsekwencji w jego opisie są zawarte różne kwalifikacje gramatyczne. Artykuły hasłowe badanego leksemu w poszczególnych słownikach wykazują znaczne rozbieżności. Różnice mają charakter zarówno ilościowy jak i jakościowy: z jednej strony opisy leksykograficzne różnią się pod względem ilości podawanych klasyfikacji gramatycznych badanego leksemu, a z drugiej strony cytowane w różnych słownikach analogiczne użycia kontekstowe bywają interpretowane jako reprezentacje różnych klas funkcjonalnych.

Z porównania opisów leksykograficznych poszczególnych słowników pod względem ilości funkcji przypisywanych badanej jednostce leksykalnej wynika, że łącznie przypisują one leksemowi *come* aż sześć różnych kwalifikacji gramatycznych, odpowiadających tradycyjnym częściom mowy, takim jak: przysłówek, spójnik, rzeczownik, przyimek, partykuła i wykrzyknik. Chociaż wszystkie analizowane słowniki zgodnie interpretują leksem *come* jako jednostkę wielofunkcyjną, to jednak występują między nimi różnice w ilości rejestrowanych funkcji badanego leksemu: wszystkie porównywane słowniki wykazują pełną zgodność wyłącznie w zakresie trzech pierwszych funkcji: przysłówkowej, spójnikowej i rzeczownikowej. Funkcję przyimkową wyszczególniają tylko trzy z badanych słowników (DM2, DM5, DB3), natomiast funkcję partykuły i wykrzyknika w sposób jednoznaczny przywołuje tylko jeden z badanych słowników (DM3).

Różnice jakościowe w rejestracji badanej jednostki leksykalnej najczęściej wynikają ze stosowania niejednorodnych kryteriów przy definiowaniu funkcji gramatycznych. W rezultacie analogiczne, a nawet identyczne użycia kontekstowe bywają uznawane za reprezentacje różnych funkcji, np. dla wyrażenia *come Dio comanda* dwa słowniki (DM2, DM5) wprowadzają interpretację spójnikową, podczas gdy dwa inne interpretują ten sam przykład jako wyrażenie przysłówkowe (DM1, DM6). Podobnie formom zleksykalizowanym *come Dio vuole* oraz wariantywnej formie *come Dio volle* przypisywane są zarówno interpretacje spójnikowe (DM5), jak i przysłówkowe (DM1), natomiast słownik Treccani (DM6) klasyfikuje całe wyrażenie *come Dio vuole* w kategorii użycie emfatycznych.

Badany leksem jest interpretowany jako realizacja różnych funkcji gramatycznych również wtedy, gdy pełni funkcję operatora wprowadzającego porównanie w strukturach typu *essere come*: niektóre słowniki (DM1, DM4, DM6) klasyfikują go jako przysłówek, a inne zaliczają do przyimków (DM2). Taka sytuacja ma miejsce również w przypadku użycie analogicznych, a nawet identycznych: *come* z przykładu *forte come un toro* jest przysłówkiem w słowniku Treccani (DM6), ale przyimkiem w słowniku Devoto-Oli (DM2); *come* jest klasyfikowane jako przysłówek również w przykładach *forte come una roccia* (DM4) oraz *giallo come un limone* (DM1), podczas gdy w przykładzie *buono come il pane* jest przyimkiem (DM5).

W tym artykule interesują nas dwie struktury czasownikowe z leksemem *come*: pośrednio konstrukcja wprowadzana przez *come se*, natomiast docelowo konstrukcja wprowadzana przez *come per*. Wymienione konstrukcje są różnie traktowane w opisach leksykograficznych: pierwsza z nich (*come se*) jest rejestrowana w większości

słowników wraz z informacją dotyczącą użycia czasownika w trybie łączącym (congiuntivo), druga z wymienionych konstrukcji (*come per*) nie jest regularnie odnotowywana. Tylko nieliczne słowniki zawierają wyraźne wskazówki dotyczące znaczenia i użycia tej struktury. Tak czyni słownik Sabatini-Coletti (DM5), w którym *come per* zostało objaśnione jako *dando l'impressione di voler fare qlco*, czyli 'sprawiając wrażenie, że coś chce się zrobić'. Inne słowniki najczęściej ograniczają się do podania przykładów jedynie pośrednio nawiązujących do tej konstrukcji, najczęściej w postaci przykładów z czasownikiem *dire*, typu *come (per) dire* (DB4).

Stawiana w tym artykule teza dotyczy uwzględnienia w opisach leksykograficznych konstrukcji drugiego typu (*come per*), którym w języku polskim mogą odpowiadać różne konstrukcje składniowe.

***Come* w korpusie języka włoskiego**

Spośród licznych korpusów języka włoskiego w badaniach nad leksemem *come* wykorzystany został korpus języka włoskiego *La Repubblica*, ogólnie dostępny na stronie internetowej Uniwersytetu w Bolonii (<http://dev.sslmit.unibo.it/>). Wybrany korpus jest obszernym, liczącym 380 milionów segmentów, oznakowanym morfologicznie korpusem, utworzonym z tekstów prasowych włoskiego dziennika *La Repubblica*, jakie ukazały się w latach 1985–2000.

Analiza odnotowanych w korpusie kontekstowych użyć leksemu *come* pozwoliła na wyodrębnienie kilkudziesięciu struktur, z których – na potrzeby tego artykułu – wybrane zostały dwie, wymienione wcześniej: *come se* oraz *come per*, obydwie tłumaczone na język polski: '(tak) jakby, jak gdyby'. Wyboru struktur dokonano w oparciu o przyjęte za słownikiem języka polskiego (SJP) dwa znaczenia terminu *kontekst*, jako (1) «fragment tekstu potrzebny do dokładnego rozumienia danych wyrazów lub wyrażeń» i (2) «zespół jednostek językowych, które stanowią otoczenie danej jednostki»¹. Przytoczone za SJP znaczenia terminu *kontekst* stanowiły podstawę do przyjęcia dwóch kryteriów: semantycznego i formalnego.

Pierwsze z nich, kryterium semantyczne, zakłada uwzględnienie wyłącznie takich użyć, w których leksem *come* pełni funkcję operatora wprowadzającego informację hipotetyczną, przypuszczalną lub subiektywną, a nie obiektywnie istniejącą. Analiza danych korpusowych pozwoliła na wyróżnienie kilku typów struktur, które służą do wyrażania „faktu niepewnego, hipotetycznego, przypuszczalnego, chcianego czy wręcz nierealnego”².

W oparciu o kryterium formalne ilość badanych struktur została ograniczona do konstrukcji czasownikowych, wprowadzanych za pomocą operatora złożonego

¹ Słownik Języka Polskiego (SJP): www.sjp.pwn.pl [data dostępu: 9.03.2013].

² Widłak, S.: *Struktury i formy. System morfologiczny i składniowy współczesnego języka włoskiego*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 1997. S. 277.

come se (z formą osobową czasownika) oraz operatora złożonego *come per* (z bezokolicznikiem).

W konsekwencji przyjętych założeń semantycznych i formalnych poza obszarem zainteresowania znalazły się m.in. użycia eliptyczne, realizowane z elipsą *se* i członu czasownikowego, takie jak *come incantato*, używane zamiast formy pełnej: *come (se fosse) incantato*.

Pierwsza z wyróżnionych struktur realizuje przyjęte założenia semantyczne za pomocą operatora złożonego *come se*, wprowadzającego konstrukcję osobową z trybem łączącym (congiuntivo), jak w przykładach:

[1] È come se chiamassero Sofia Loren a interpretare Jackie Kennedy.

[2] [...] e si comportano come se nulla avessero imparato dalla storia, che pure è maestra della vita.

Analiza danych korpusowych reprezentujących tę kategorię struktur prowadzi do wniosku, iż występujący w nich leksem *come* pozostaje operatorem wprowadzającym porównanie, natomiast cały operator złożony *come se* wprowadza zdania porównawcze z wartością hipotetyczną.

Druga z wyszczególnionych struktur (*come per*) realizuje wyrażenie stanu lub faktu hipotetycznego, chcianego lub nierealnego za pomocą operatora złożonego *come per*, który wymaga zastosowania konstrukcji w formie nieosobowej z bezokolicznikiem, jak w przykładach:

[3] Tono solenne, come per annunciare una decisione assai impegnativa.

[4] A questo punto si asciugò il sudore dalla fronte, come per concedersi una piccola pausa dopo lo sforzo di concentrazione che esigevo l'esperimento magico.

Odnotowane w korpusie użycia kontekstowe reprezentujące tę kategorię struktur prowadzą do wniosku, że użyty w nich leksem *come* – podobnie jak w przypadku konstrukcji z *come se* – zachowuje funkcję operatora wprowadzającego porównanie, natomiast cały operator złożony *come per* wprowadza zdanie porównawcze z wartością hipotetyczną.

W rezultacie, w przypadku obu wyszczególnionych konstrukcji, wprowadzanych przez *come se* i *come per*, mamy do czynienia ze zdaniami porównawczymi z wartością hipotetyczną. Czym zatem różnią się porównywane struktury?

Na podstawie analizy kontekstów obu struktur wydaje się uzasadnione twierdzenie, że w przypadku pierwszej z nich, *come se*, drugi człon porównania może mieć postać zdania okolicznikowego sposobu, jak w cytowanych wyżej przykładach [1] i [2] lub zdania okolicznikowego celu, jak w przykładach z czasownikiem modalnym, typu [5] *Come se volesse alzarsi (tak) jakby chciał wstać*. W przypadku struktur wprowadzanych za pomocą operatora złożonego *come per*, wykładnikiem drugiego członu porównania jest zdanie celowe, jak w cytowanych wyżej przykładach [3] i [4]. W oparciu o analizę odnotowanych w korpusie użyc kontekstowych można wysunąć hipotezę dotyczącą semantycznej tożsamości struktur wprowadzonych

przez *come se* z czasownikiem modalnym, jak w przykładzie [5] oraz struktur wprowadzonych przez *come per* z bezokolicznikiem, jak w przykładach [3] i [4].

W konsekwencji użycia typu *come se volesse fare qc* i *come per fare qc* uznano za zdania wyrażające tę samą treść: *‘(tak) jakby ktoś chciał coś zrobić’* przy zachowaniu różnic formalnych, polegających na zastosowaniu odpowiednio formy osobowej czasownika w trybie łączącym (congiuntivo) w pierwszym przypadku i bezokolicznika w drugim przypadku.

Badane dwa typy konstrukcji prezentują różny stopień trudności w zrozumieniu tekstu, a w konsekwencji również w przekładzie na język polski. O ile pierwsze, dzięki formie osobowej czasownika, nie wydają się problematyczne, o tyle konstrukcje z *come per* wymagają uwzględnienia szerszego kontekstu, który umożliwi ich adekwatny przekład. Dlatego też, analizując zestawione teksty równoległe, docelowo wzięto pod uwagę wyłącznie struktury drugiego typu, wprowadzane z operatorem złożonym *come per*.

Come w tekstach równoległych

Ze względu na brak istniejących, gotowych, równoległych korpusów włosko-polskich, aby ustalić jakie polskie odpowiedniki badanych struktur włoskich dominują w tekstach przekładów, konieczne było zestawienie oryginalnych tekstów włoskich z ich polskimi przekładami. Na potrzeby tego artykułu zestawione zostały teksty czterech włoskich powieści z ich polskimi tłumaczeniami: Umberta Eco, *Il nome della rosa* (*Imię róży*, tl. Adam Szymanowski) oraz *Diario minimo* (*Diariusz najmniejszy*, tl. Adam Szymanowski), Luigi Pirandella, *Il fu Mattia Pascal* (*Świętej pamięci Mattia Pascal*, tl. Stanisław Kasprzysiak) i Alberta Moravii, *Il conformista* (*Konformista*, tl. Zofia Ernstowa). We wszystkich uwzględnionych tekstach włoskich odnotowano łącznie 50 przykładów zdań wprowadzonych przez operator złożony *come per* w kontekstach odpowiadających przyjętym założeniom semantycznym i formalnym, tzn. w konstrukcjach bezosobowych o charakterze porównawczo-hipotetycznym.

Analiza polskich odpowiedników kontekstowych badanej konstrukcji włoskiej wymaga uwzględnienia osobno odpowiedników samego operatora złożonego *come per* i odpowiedników całej struktury. W badanych tekstach polskich włoski operator złożony *come per* jest tłumaczony za pomocą dwóch form: *jakby* (31 razy) oraz *jak gdyby* (16 razy). Tylko w trzech przypadkach zastosowano inny przekład. Wyrażna ilościowa przewaga pierwszego z wymienionych odpowiedników – *jakby*, wydaje się korespondować z odnotowanym i wielokrotnie napiętnowanym w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku wzrostem popularności tego leksemu w języku polskim. Kilkanaście lat temu tygodnik *Polityka*, w artykule *Księga polskich rekordów*, ogłosił *jakby* słowem roku 1997³.

³ Paradowska, Janina; Janicki, Mariusz; Władysław, Wiesław: Księga polskich rekordów. In: *Polityka* 1 (1998). S. 20–23 według: Gąsiorek, Krystyna: Plaga... „jakby”: <http://lpj.pl/porada11.htm> [data dostępu: 9.03.2013].

Wprawdzie ograniczenia ilościowe badanego materiału językowego nie pozwalają na wyciąganie jednoznacznych wniosków, ale warto zwrócić uwagę na odwrotną proporcję leksemów *jakby* i *jak gdyby* w przekładzie powieści *Il conformista* Alberta Moravii w tłumaczeniu Zofii Ernstowej z 1964 roku w stosunku do pozostałych tekstów. Leksem *jakby* – jako polski odpowiednik włoskiego operatora *come per* – pojawia się w nim zaledwie dwukrotnie, podczas gdy leksem *jak gdyby* został użyty aż 16 razy. Niewątpliwie nie można pominąć potencjalnych indywidualnych preferencji językowych tłumacza, ale warto zauważyć, że jest to tekst o około 20 lat wcześniejszy od tłumaczeń A. Szymanowskiego (1987, *Il nome della rosa*) i S. Kasprysia (1983, *Il fu Mattia Pascal*) oraz o prawie 30 lat wcześniejszy od tłumaczenia A. Szymanowskiego (1996, *Diario minimo*), co pozwala przypuszczać, że odzwierciedla współczesne tłumaczowi tendencje językowe.

W analizie występujących w zestawionych tekstach równoległych polskich odpowiedników włoskiej struktury *come per* z bezokolicznikiem uwzględniono 47 odpowiedników wprowadzonych przez *jakby* (31) oraz *jak gdyby* (16). Pominięto trzy przypadki, w których, ze względów stylistycznych, w języku polskim nie zastosowano żadnego z wymienionych leksemów, jak w przykładach: [6] *On istintivamente si uchylił.* / *Egli non poté fare a meno di accennare un gesto come per schermirsi.* (A. Moravia, *Konformista*), czy [7] [...] *revolver* [...] *z wystającą w przódzie lufą do wypluwania kul* / [...] *rivoltella* [...] *protesa in avanti con la canna come per sputare le pallottole* (A. Moravia, *Il conformista*).

Kierując się przyjętym wcześniej założeniem o zgodności semantycznej struktury *come per* z bezokolicznikiem ze strukturą *come se* z czasownikiem modalnym, za kryterium nadrzędne w analizie polskich odpowiedników przyjęto obecność w nich czasownika modalnego *chcieć* lub zbliżonych znaczeniowo form typu *mieć zamiar*, jak w przykładzie [8] *Malachiasz zrobił niedostrzegalny gest, jakby miał zamiar rzec: „Pomówimy później...”* / *Malachia gli fece un cenno, impercettibile, come per dire: „Parliamone dopo...”* (U. Eco, *Il nome della rosa*). W rezultacie cały zgromadzony polski materiał językowy został podzielony na dwie grupy: odpowiedniki zawierające czasownik modalny i odpowiedniki bez czasownika modalnego.

Pierwsza grupa, obejmująca 34 polskie odpowiedniki z czasownikiem modalnym *chcieć*, zawiera dwa typy struktur: (1) z czasownikiem modalnym w formie osobowej: *jakby chciał* lub *jak gdyby chciał*, jak w przykładzie [9] *Hubertyn przyłożył dłoń do czoła, jakby chciał wymazać dokuczliwy sen* / *Ubertino si posò una mano sulla fronte come per cancellare un sogno molesto* (U. Eco, *Il nome della rosa*) oraz (2) z czasownikiem modalnym w formie imiesłowu przysłówkowego współczesnego: *jakby chcąc*, jak w przykładzie [10] *Potem, jakby chcąc oddalić tego lemura, umysł mój zwrócił się ku innym obrazom* [...] / *Poi, come per fugare quel lemure, la mia mente si rivolgeva ad altre immagini* [...] (U. Eco, *Il nome della rosa*).

W drugiej grupie, obejmującej tylko 13 polskich odpowiedników, bez czasownika modalnego *chcieć*, można wyróżnić 3 typy konstrukcji: (1) z imiesłowem przysłówkowym współczesnym: *jakby (coś) robiąc*, jak w przykładzie [11] *Obrócił się jakby*

szukając pomocy i zobaczyć mnie. „Adso – krzyknął – biblioteca... biblioteca...” / Si voltò come per cercare aiuto e mi vide: „Adso,” gridò, „la biblioteca... la biblioteca...” (U. Eco, *Il nome della rosa*); (2) z formą osobową czasownika: *jakby (coś) robił*, jak w przykładzie [12] *Zrobił gest, jakby zapraszał generała do pieczary. / Fece un gesto come per introdurre il Generale nell'interno della caverna.* (U. Eco, *Diario minimo*); (3) z rzeczownikiem odczasownikowym: *jakby dla zrobienia czegoś*, jak w przykładzie [13] [...] *to wznosił ramiona do sufitu, to pochylał się wyciągając rękę przed siebie, jakby dla podkreślenia jakiegoś szczegółu, to znów wygrażał zacisniętą pięścią [...]. / [...] ora alzava ambedue le braccia al soffitto, ora si piegava a sporgere una mano come per insinuare qualche sottigliezza, ora minacciava con il pugno chiuso [...].* (A. Moravia, *Il conformista*). Przedstawione tutaj przykłady – z konieczności ograniczone ilościowo – potwierdzają, że w tłumaczeniu włoskiej struktury *come per* z bezokolicznikiem w języku polskim wyraźnie dominują przekłady z zastosowaniem czasownika modalnego.

Podsumowanie

Analiza leksykograficzna przeprowadzona w oparciu o jedno- i dwujęzyczne słowniki potwierdza wielofunkcyjny charakter leksemu *come*, jednocześnie jednak ujawnia brak jednolitości w klasyfikacji realizowanych przez badaną jednostkę funkcji gramatycznych. Dla analizowanej docelowo konstrukcji z operatorem złożonym *come per* z bezokolicznikiem, realizującej wartość hipotetyczną i wprowadzającej porównanie, istotne znaczenie ma potwierdzenie – w oparciu o przykłady zaczerpnięte z korpusu języka włoskiego – tożsamości w planie treści z analogiczną włoską strukturą *come se* z czasownikiem modalnym. Weryfikacja polskich odpowiedników przekładowych włoskiej konstrukcji z *come per* z bezokolicznikiem, z konieczności ograniczonych ilościowo do kilkudziesięciu przykładów, potwierdza tłumaczenie włoskiej konstrukcji *come per* z dodaniem czasownika modalnego w języku polskim, podobnie jak to ma miejsce w przypadku analogicznej konstrukcji *come se* zawierającej czasownik modalny.

Polskie odpowiedniki przekładowe konstrukcji *come per*, realizowane z czasownikiem modalnym, w połączeniu z tożsamością treści włoskich struktur *come per* z bezokolicznikiem i *come se* z czasownikiem modalnym *chcieć*, wydają się uzasadniać potrzebę ujęcia w opisie leksykograficznym informacji dotyczącej użycia badanej konstrukcji i polskich odpowiedników o znaczeniu *(tak) jakby / jak gdyby chciało się coś zrobić*.

Bibliografia

- Chojak, Jolanta: Zrozumieć *jak*. Studium składniowo-semantyczne. Warszawa: Bel-Studio 2009.
- Dardano, Maurizio; Trifone, Pietro: Grammatica italiana con nozioni di linguistica, Bologna: Zanichelli Editore 2005.

- Gąsiorek, Krystyna: Plaga... „jakby”. <http://lpj.pl/porada11.htm> [data dostępu: 9.03.2013].
- Widlak, Stanisław: Struktury i formy. System morfologiczny i składniowy współczesnego języka włoskiego. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 1999.
- Słownik Języka Polskiego (SJP): www.sjp.pwn.pl [data dostępu: 9.03.2013].

Źródła

- Eco, Umberto: *Diario minimo*. Milano: Mondadori Editore 1963. (polskie tłumaczenie: Szymanowski, Adam: *Diariusz najmniejszy*. Kraków: Wydawnictwo Znak 1996).
- Eco, Umberto: *Il nome della rosa*. Milano: Bompiani 1980. (polskie tłumaczenie: Szymanowski, Adam: *Imię róży*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1987).
- Moravia Alberto: *Il conformista*. Milano: Bompiani 1951. (polskie tłumaczenie: Ernstowa Zofia: *Konformista*. Warszawa: Czytelnik 1964).
- Pirandello, Luigi: *Il fu Mattia Pascal*. Milano: Garzanti 1904. (polskie tłumaczenie: Kasprzysiak, Stanisław: *Świętej pamięci Mattia Pascal*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1983).
- DM1: De Mauro Tullio: *Il Dizionario della Lingua Italiana*. Torino: Paravia 2000.
- DM2: Devoto, Giacomo; Oli, Gian Carlo: *Il Devoto-Oli. Vocabolario della Lingua Italiana* 2012. Firenze: Le Monnier 2012.
- DM3: www.dizionario-italiano.it
- DM4: Gabrielli, Aldo: *Grande Dizionario Italiano*. Milano: Hoepli 2011.
- DM5: Sabatini, Francesco; Coletti, Vittorio: *Dizionario della Lingua Italiana*. Milano: Hoepli 2007.
- DM6: *Vocabolario Treccani*: <http://www.treccani.it/vocabolario/>.
- DB1: WordReference: <http://www.wordreference.com/iten/>
- DB2: *Il Sansoni Inglese. Dizionario English-Italian / italiano-inglese*. Milano: Rizzoli Larousse 2006.
- DB3: Picchi, Fernando: *Grande Dizionario inglese-italiano, italiano-inglese*. Milano: Hoepli 1999.
- DB4: Cieśla, Halina; Jamrozik Elżbieta; Kłosa Radosław: *Wielki słownik włosko-polski. Tom I A-E*. Warszawa: Wiedza Powszechna 2001.
- DB5: *Il Sansoni Francese. Dizionario Français-Italian / Italiano Francese*. RCS Libri.
- Korpus La Repubblica: <http://sslmitdev-online.sslmit.unibo.it> (data dostępu: 9.03.2013)